

Oponentní posudek habilitační práce Mgr. Tomáše Hejduka, Ph.D. *Nepolitická politika v díle Ladislava Hejdánka v oboru Filozofie. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Praha 2018. 252 stran.*

Autor se v předložené práci zaměřil na silné a dosud nezpracované téma nepolitické politiky v díle předního českého myslitele Ladislava Hejdánka. Autor pracuje s úctyhodným množstvím primární i sekundární literatury. Rozsáhlý soupis děl začíná však až rokem 1964 a nepracuje s texty z 50. let, tři významné se nacházejí v *Setkání a odstup*, pozornost nevěnuje Hejdánkovým recenzím Kosíka, kterým Hejdánek nesporně přikládal mnohem větší váhu než jeho interpret. V sekundární literatuře chybí Hromádkovy monografie věnované Masarykovi a Rádlovi, důležité pro pochopení Hejdánkovy filosofické i nepoliticko politické orientace a myšlenkového kontextu, v němž se Hejdánek pohyboval, z poslední doby chybí publikace *O umění*, vydaná v Oikoymenh v roce 2014. Poznámkový aparát odpovídá citační normě.

Práce je psána pěknou a srozumitelnou češtinou, nicméně se v ní nachází několik termínů, kterým nerozumím a které by měl autor vysvětlit. Především se jedná o termín „sublunární svět“, který autor používá velmi rád a velmi často (minimálně 8 míst) a na jednom místě dokonce termín „sublunární život“. Pokud je mi známo, tak sublunární sféra je termínem předgalileovské fyziky a z Hejdukovy práce jsem nepochopil, jakou má souvislost s Hejdánkovou nepolitickou politikou. Dalším často užívaným a ne zcela jasným termínem je neúčelovost či dokonce nehnutá neúčelovost.

Za silnou stránku práce považuji pokus se k Hejdánkovu filosofickému i politickému dílu nějak postavit, politicko-filosooficky se s ním vyrovnat. Jak sám deklaruje, pokouší se „systematizovat Hejdánkovy nesystematické příspěvky k tématu“. Svě téma rozumně zužuje tím, že se nezaměřuje na celou Hejdánkovu filosofii, ale pouze na koncepci nepolitické politiky. Tím se logicky dostává k tomu, že se ve středu jeho bádání a interpretací ocitají *Dopisy přáteli* a texty, v nichž Hejdánek politiku filosoficky reflektuje i nepoliticko politicky do ní vstupuje. Autor Hejdánkovy politické i politicko filosofické texty cituje, interpretuje, tematicky řadí do kapitol.

Autorovo rozlišení Hejdánkova politického myšlení do oddílů: Nepolitická politika, Charta 77, Intelektuál a politika, Filosof a politika, Politický realismus: pravda, reflexe a bída, Morálka, slušnost a etika štědrosti, Pravá politika považuji za případné a kompetentní. Za nepochybně výstižné považuji jak autorův výklad toho, co Hejdánek rozumí nepolitickou politikou, tak jeho výklad principů Charty a pokus o vlastní zhodnocení Hejdánkovy myslitelské, ale i politické pozice v Chartě, postižený zakotvenosti a nedomestikovatelnosti filosofa, výklad toho, co Hejdánek rozumí bídou a deklasovaností a proč se mají chartisté i občané v této oblasti angažovat, kritika toho, proč slušnost nestačí a kdy může být vyloženě škodlivá, proč v politice nevystačíme pouze s moralismem, rozdíl mezi daným a ne-daným, hotovým a ne-hotovým, jaký je úkol pravého politika, jak může filosof politikovi posloužit kritikou, proč je úspěšná politika těžko slučitelná s pravou politickou filosofií. Soudím, že se autorovi daří postihovat Hejdánkovy intence a jeho práce představuje nesporný přínos k hejdánkovskému bádání.

Za slabší stránku práce považuji metodu. Na první pohled práce působí logicky a metodicky uspořádaná. Když se ptáme po metodě, kterou autor postupuje, tak dospějeme k interpretaci, kritice, komparaci. Ovšem autor sám nevykládá, jak rozumí interpretaci, kritice a komparaci, jak s nimi pracuje, kým se nechává inspirovat, proč postupuje, jak postupuje. Interpretaci bych označil za imanentní s ne vždy jasným odlišením Hejdánkovy a autorovy filosofické pozice. Co se týče Hejdánkovy metody, tak té rovněž nevěnuje větší teoretickou pozornost. Hejdánek při svém pojetí ne-předmětů, ne-předmětných skutečností a pokusu o ne-předmětné myšlení vychází z Hegela a Marxe a z fenomenologie, částečně v Husserlově a Heideggerově, zejména pak Patočkově pojetí. Srovnání Patočkova a Hejdánkova pojetí ne-

předmětnosti pěkně ukazuje Petr Jíra (Hejdánek a Patočka: dva filosofové „nepředmětnosti“ in *Nepředmětné výzvy české filosofie. K myšlení Ladislava Hejdánka*, s. 171-183) – podobnou reflexi jsem v práci nenašel. Hejdánkovi připisuje realismus pro jistou návaznost na Masaryka, zejména na Rádlu a potom proto, že se domnívá vidět analogii k realismu B. Williamse. Netvrdím, že by nešlo u Hejdánka najít stopy Masarykova a Rádlova realismu, ale potom by bylo potřeba podrobit důkladnější analýze a srovnání Masarykův, Rádlův a Hejdánkův realismus a realismus B. Williamse. Ještě násilnější se mi jeví analogické srovnání Hejdánkovy nepolitické politiky a liberalismu strachu. Za prvé proto, že pro Hejdánka je strach opakem víry („Neboj se, toliko věř“) a za druhé kvůli ambivalentnímu, spíše kritickému Hejdánkovu vztahu k liberalismu. Hejdánka bychom mohli pro jeho důraz na pojetí politiky jako regulaci provozu či dopravní policie či pro upřednostnění individuální svobody a pravého subjektu a vykazání všech institucí, včetně demokratických institucí do oblasti emancipátů považovat za typicky liberálního myslitele, na druhé straně se u Hejdánka velmi často setkáme s kritikou liberalismu i odůvodnění, proč je mu sociální demokracie bližší než jakákoli liberální strana. Uznávám, že se autor zaměřuje zejména na Hejdánkovu politickou filosofii, ale s Hejdánkovou filosofickou terminologií pracuje, proto se dožadují onoho metodického a metodologického vyjasnění.

Autorovi se daří Hejdánkovo politické myšlení zasazovat do širšího politicko-filosofického kontextu, zejména v návaznosti na Rádlu a Patočku, případně srovnat s myšlením Tonyho Judta. Za dosti diskutabilní považují autorovy analogie mezi Williamsovým realismem a liberalismem strachu a Habermasovou filosofií. Autor se snaží prokázat, že Hejdánkovo politické myšlení má blíže k Williamsovu než Habermasovu. Tyto analogie na řadě míst poněkud skřípou, například když tvrdí, že pro Hejdánka je důležitější čin a boj, které jsou typické pro Williamsův realismus a liberalismus strachu než dialog a rozumná argumentace vycházející z Habermasovy teorie komunikativního jednání. Dovolil bych si tvrdit pravý opak. Autor sám na s. 46 cituje Hejdánkovu kritiku vnitřního prostředí Charty, že v něm bylo málo kritického a polemického dialogu s tím, že bych si dovolil tvrdit, že Hejdánkovi šlo více o dialog, než o boj, polemos. Při hledání analogií s Habermasem věrně ukazuje analogické propojení koncepce lidských práv a lidské důstojnosti, také v propojení české a evropské otázky, jinak autor paušálně odmítá „utopickou habermasovsky neomezenou sféru debat sobě rovných“ (56), aniž by ji ovšem dokázal nějak vyložit a argumentovat, protože z Habermasova díla zná jen *K ustavení Evropy*. V Hejdánkově i Habermasově myšlení bychom mohli najít celou řadu dalších analogií, například koncept emancipace, kritiky, kritické a normativní hermeneutiky i kritické diskuse jakožto nezbytný předpoklad filosofie, vědy i demokracie, ale vyžadovalo by to věnování větší teoretické pozornosti Habermasovu myšlení. Habermas podobně jako Hejdánek opakovaně vstupoval do veřejného prostoru jako kritický intelektuál. Souvisí to s podceněním dalšího zdroje Hejdánkova myšlení a tím je Marx a marxismus. Všimá si Hejdánkova ocenění socialismu v jisté návaznosti na Masarykovo pojetí socialismu, ale nejde až k opakované Hejdánkově interpretaci blízkosti křesťanství a marxismu. (*Dopis příteli č. 5, Perspektivy demokracie a socialismus ve Východní Evropě*, a další texty) a zůstává u povrchního odmítnutí marxismu jako vzdání se politiky. (s. 27) Myslím, že to souvisí s tím, že se autor vyhýbá Hejdánkově recepci Kosíka a hlubší diskusi o souvislostech křesťanství, marxismu a socialismu v jejich silných i slabých stránkách.

Autor se nevyhýbá Hejdánkově kritice Havla a ukazuje rozdílnost jejich koncepcí, vyhýbá se ale Hejdánkově kritice Patočky. Zatímco u kritiky Havla zůstává u oné kritiky a nevšímá si zřejmých společných bodů (filosofie existence, osobní ručení a odpovědnost intelektuála, důraz na solidaritu), u Patočky naopak zůstává u toho, co má Patočka s Hejdánkem společného a nezkoumá, v čem se liší. V práci mi chybělo zhodnocení a diskuse o Hejdánkově kritice Patočkovy kritiky Masaryka.

Jako dosti problematický se jeví důraz interpreta na Hejdánkovo pojetí geniality, etiky mimořádných, elitních výkonů. (s. 236) Hejdánek tyto obraty používá v souvislosti s hudbou, kdy proti sobě staví geniálního tvůrce a průměrnou většinu (s. 164). V souvislosti s nepolitickou politikou ať už v původním Hejdánkově pojetí či v Hejdukově interpretaci považují tyto důrazy buď za nešťastné, nedomyšlené či přímo protidemokratické. Pokud by patřily do základu nepolitické politiky, potom by byla konzervativně romanticky aristokratická, ne demokratická.

Autorova interpretace je v zásadě imanentní a až na výjimky není kritická. Na jednom místě připomíná slova Hejdánkova přítele, že Hejdánkova filosofická koncepce je stále stejná. Ale jak je to s Hejdánkovou nepolitickou politikou v této souvislosti? Je stále stejná nebo se mění v čase? Troufám si tvrdit, že i když Hejdánkova filosofická koncepce se mnoho neproměňuje, jeho nepolitická politika ano. Zůstává návaznost na Masarykovo a Rádlovo politické myšlení, ale jednotlivé rysy a aspekty nejsou totožné v letech padesátých, šedesátých, sedmdesátých, osmdesátých a devadesátých. Stejná v různých dobách by nepolitická politika mohla být jen v případě, že by představovala čistý moralismus, který Hejdánek i Hejduk vehementně odmítají. Ale i kdyby byla stejná, tak by různě působila. Zajímavá by byla reflexe proměn nepolitické politiky či proměny jejího působení v různých dobách druhé půle dvacátého století u nás.

Habilitační práci Tomáše Hejduka doporučuji k obhajobě za předpokladu, že se vyrovná s kritickými připomínkami a námitkami uvedenými v oponentském posudku. Tomáš Hejduk podnikl hodnotné bádání ve věci Hejdánkovy politické filosofie a podařilo se mu přiblížit a věrně popsat Hejdánkovo nepolitickou politiku, kritická interpretace Hejdánkovy politické filosofie zůstává úkolem do budoucna.

V Litoměřicích dne 24. srpna 2018

PhDr. Martin Šimsa, Ph.D.